

Támadások keresztüzében Hóman Bálint alakja

Ujváry Gábor | 2015. augusztus 02. vasárnap 09:00

Napi Gazdaság Online

Historikusok közül talán még senkit sem értek olyan heves támadások, mint Szekfű Gyulát és Hóman Bálintot, az 1928 és 1934 között nyolc, később öt kötetben megjelent, mindmáig a legkiválóbb magyar történeti szintézis (Magyar történet) neves szerzőit.

Szekfűt fiatalon, A száműzött Rákóczi című munkája (1913) miatt hurcolták meg, Hómant viszont élete alkonyán és már jóval a halála után. Napjainkban hevesebben vádolják, mint 1946-os népbírósi perének ügyésze tette. Míg Szekfű könyvének a szemléletét illették hazaárulással, Hómannak a politikai tevékenységét ítélik el.

Az 1932 és 1942 között (rövid, 1938–1939-es megszakítással) a vallás- és közoktatásügyi miniszteri posztot betöltő Hómant ingerült bírálói szinte kivétel nélkül antiszemitizmusa miatt kárhoztatják, s a legszívesebben kilöknék a magyar politikai emlékezetből. Eközben olyan cselekményeket tulajdonítanak neki, amelyeket soha nem követett el. Elsősorban érzelmi alapokon, a koncepciójukat zavaró tényekkel keveset törődve közlik megfellebbezhetetlen véleményüket, melyet gyakran ismételnék, bízva benne, hogy így azt egyre többen elfogadják. Hómant kizárólag a zsidókhoz való viszonya alapján minősítik, ami személyiségének nyilván fontos, ám egyáltalán nem a leglényegesebb jellemzője volt. Olyan ez, mintha például a XX. századi magyar történelmet csak Trianon, a szerb–magyar viszonyt csupán az újvidéki razzia, majd az azt megbosszuló bácskai vérengzések, a román–magyar kapcsolatokat pedig pusztán az 1848/49-es, kölcsönös öldöklések szempontjából értékelném. Mindenképpen beszűküléshez vezet, ha egy korszakot vagy személyiséget csupán egyetlen szempont alapján mérlegelek. Márpedig ahogy a Horthy-korszakot, úgy Hóman egykori szerepét sem szabad kizárólag az antiszemitizmus felől vizsgálni. Sokkal összetettebb volt az a negyedszázad és benne Hóman ténykedése, mint hogy ezt tehessük. (Arról már nem is szólva, hogy az antiszemitizmus is elsősorban az ehhez hasonló – csak ellenkező előjelű – érzelmi közelítések révén alakul ki.)

A visszafogottnak és árnyaltnak nehezen nevezhető kritikákat elsősorban az váltotta ki, hogy 2015. március 6-án a Fővárosi Törvényszék bűncselekmény hiányában fölmentette Hóman Bálintot az 1946-ban terhére rótt háborús bűntett alól. Ennek jogszerűségét még korunk megmondóemberei sem kérdőjelezik meg. Az 1946-os népbírósi ítéletnek ugyanis másodfokon egyedüli vádpontja az volt, hogy Hóman részt vett azon a rendkívüli minisztertanácsi ülésen, amely 1941. július 26-án megállapította a hadiállapot beálltát a Szovjetunióval – miután Horthy Miklós, államfői jogával élve már határozott erről. A kabinet így osztozott a felelősségben, és jóváhagyta a kormányzó döntését. Mindezt annak tudatában

tette, hogy úgy értesült: szovjet repülők provokálatlan támadást hajtottak végre egy magyar gyorsvonat és Kassa városa ellen. Mint ma már tudjuk: az előbbi akciót bizonyíthatóan, a kassai bombázást pedig valószínűleg (esetleg eltévedt) szovjet gépek hajtották végre.

Hóman történelmi kvalitásait még napjaink legelszántabb kritikusai is elismerik, többen pedig miniszteri tevékenységét is méltatják. Antiszemitizmusát viszont valamennyien a szemére hányják. Révész Sándor szerint Hóman sokkal többet tett „honfitársai haláláért, mint életéért”, és becsületét „csak a náci birodalom, Hitler, a nyilasok és a tömeggyilkosok becsületével együtt lehet” visszaállítani. (Népszabadság, 2015. március 7.) Nyerges András úgy véli, hogy Hóman a fajelméletet képviselte történetírásában (valójában éppen az ellenkezője igaz: bizonyíthatóan szemben állt azzal). Teljesen egyoldalúan válogatott, kiragadott idézetekkel teletűzdelt publicisztikáját pedig Hóman egyéb írásaiból szemezgetett válogatással könnyen lehetne cáfolni. (Élet és Irodalom, 2015. április 10.)

Kovács M. Mária az ellen kel ki, hogy sokan Hóman visszavételét sürgetik a Magyar Tudományos Akadémia tagjai közé. (Talán némi okkal, hiszen mégiscsak az egyik legnagyobb magyar középkorászt tisztelhetjük benne, az akadémiai tagságot pedig általában nem a politikai szimpátiák alapján kellene adományozni.) Kovács az MTA mai etikai kódexére hivatkozik, miszerint „a tudomány minden művelőjétől megkövetelik a hatályos jogszabályok betartását, az emberi méltóság, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok feltétlen tiszteletét”. (Népszabadság, 2015. május 16.) Eltekintve attól, hogy ennek alapján az MTA-ba az 1949-et követő két évtizedben kerültek közül számosan nem méltók a tudós testület tagságára, illetve attól, hogy Hóman mennyiben sértette meg ezeket a normákat, figyelembe illene venni, hogy Hómant nem 2015-ben, hanem 1945-ben távolították el az Akadémiáról, amikor még egészen más szabályok voltak hatályban. Arról már nem is szólva, hogy kizárásának módja is erősen vitatható volt. Nemcsak azért, mert ezt három, vele régóta rossz viszonyban lévő kollégája javasolta, de amiatt is, mivel a kirekesztés érdekében az MTA alapszabályát is meg kellett változtatni.

Az említettek és Hóman valamennyi további bírálója (Bodnár Dániel [Népszabadság, 2015. július 3.], a Czene Gábor által ismét megszólaltatott Kovács M. Mária [Népszabadság, 2015. július 27.], illetve a Történelemtanárok Egylete és annak alelnöke, Lőrinc László [hvg online, 2015. július 28.]) azonban elsősorban amiatt kárhoztatják őt, mert szerintük Hóman készítette elő – sőt egyesek szerint terjesztette be – az első zsidótörvényt. Harangozó Tamás szocialista képviselő még írásbeli kérdést is intézett ez ügyben Lázár Jánoshoz, Ronald S. Lauder, a Zsidó Világkongresszus elnöke pedig nemes egyszerűséggel kijelentette, hogy „Hóman Bálint emblematikus figurája volt a magyar zsidók megalázásának és deportálásának”.

Mindezzel csak az a gond, hogy az 1938-as első zsidótörvényt nem Hóman, hanem Imrédy Béla (a törvényt már az ő miniszterelnöksége alatt fogadták el), Mikecz Ödön igazságügy-miniszter, illetve Kovács Alajos statisztikus fogalmazták. Ungváry Krisztián ugyan több írásában kifejtette, hogy annak első változata a Hóman által 1938. február 25-én a minisztertanácsnak benyújtott „Beszámoló az értelmiségi munkanélküliség leküzdése érdekében megvalósítandó, valamint folyamatban lévő intézkedésekről” volt, ám Hóman 38 pontos javaslata semmiben sem előlegezte a zsidótörvényt. A kabinet ülésén annak 19. pontjával kapcsolatban Darányi Kálmán miniszterelnök proponálta, hogy „a jövőben közmunkákban, közszállításokban és az előbb említett egyéb kedvezményekben csak az részesülhet, aki igazolja, hogy bizonyos számú keresztény munkaerőt máris foglalkoztat

FORRÁS: <http://www.napigazdasag.hu/cikk/51937/>

vállalatában”. Tehát elsősorban a zsidó kézben lévő vállalatoknál a keresztények száma növelésének szükségességéről, nem pedig valamiféle zsidó kvóta megállapításáról döntöttek – és nem Hóman, hanem Darányi kérésére. A zsidótörvény parlamenti előadója sem Hóman, hanem vitéz Balogh Gábor volt. Rendkívül hosszú vitájához Hóman hozzá se szólt. Mindez igen könnyen ellenőrizhető, hiszen a korabeli országgyűlési irományok és naplók, valamint a minisztertanácsi ülések jegyzőkönyvei az interneten is elérhetők.

Hóman kétségtelenül antiszemita volt, pontosabban – oly sok keresztény értelmiségi sorstársához hasonlóan – főleg az 1919-es Tanácsköztársaság szomorú tapasztalatai következtében vált azzá. Antiszemitizmusa azonban soha nem lépte túl a sokféleképpen nevezett (szalon, kulturális vagy szelektív) „méréselt antiszemitizmus” határait. Álmában sem gondolta volna, hogy 1944-ben mi fog történni a magyarországi zsidóság nagy részével. A deportálásokhoz végképp semmi köze sem volt, ellenben számos zsidó tudós és művész mentesítésének megszerzésével kívánt segíteni az üldözötteken.

Fölösleges Hómant olyasmivel vádolni, amiben – súlyos tévedései ellenére – nem vétkezett. A vele kapcsolatos vélemények tisztázása érdekében történelmi vitákra, nem pedig kinyilatkoztatásszerű megbélyegzések ismételt közzétételére van szükség.